

Creixement i desigualtat en economies dinàmiques

Joan MIR i OBRADOR

L'eradicació de la pobresa passa, necessàriament, pel desenvolupament econòmic, però durant les diferents etapes del creixement no sempre es poden evitar els increments de les desigualtats, especialment per les dinàmiques diferents de les classes baixes i dels capitalistes. El creixement requereix inversió, i la inversió s'aconsegueix amb l'estalvi: només els rics poden estalviar per després invertir. D'aquesta manera. Els comparativament petits increments de la riquesa que es produeixen en les classes baixes aconseguen eradicar la pobresa, especialment la pobresa extrema, però al cost d'un increment de les desigualtats provocat pel diferent ritme de creixement que afecta els rics i els pobres, o les classes mitjanes baixes. Més precisament: no és cert que amb el creixement propi de l'economia de mercat els rics siguin més rics i els pobres, més pobres. No: els pobres són menys pobres (o deixen de ser pobres), però no incrementen la seva riquesa al mateix ritme que les classes acabalades. Dit d'una altra manera: la riquesa creada pel creixement econòmic es reparteix i arriba a tothom, però als pobres els arriba més lentament. Resumint: la dinàmica del creixement econòmic en les economies de mercat provoca dos efectes simultanis: eradicació de la pobresa i increment de les desigualtats. I crec que és una mala opció que l'obsessió per la igualtat provoqui increments en els nivells de pobresa, com passa en les economies comunistes o postcomunistes.

Aquesta tesi és vàlida en la comparació entre individus d'un mateix estat, però ha de ser corregida quan parlem de nacions: les dues onades globalitzadores passades (telèfons mòbils i internet) s'han aprofitat més als països pobres que als rics: tots han crescut, però les economies madures ho han fet en taxes relativament baixes en comparació de les dels països en vies de desenvolupament. D'aquesta manera, per exemple, les distàncies entre l'Àfrica i Occident s'han escurçat durant els últims quaranta anys. La conclusió és que les diferències a l'interior de cada estat necessiten més correcció que les que mantenen entre sí els diferents estats.

Queda dit, doncs, que el creixement econòmic no genera per sí mateix efectes redistributius.

Passa, a més, que, en les etapes primerenques del desenvolupament, la necessitat de reinvertir els beneficis fonamenta la continuïtat del procés, o, fins i tot, la seva acceleració. No vol dir, això, que ens haguem d'oblidar de la redistribució en nom del creixement. No, arriba un moment en el qual les desigualtats poden ser un llast per al desenvolupament; el malestar que poden provocar en la població menys afavorida pot frenar la bona marxa de l'economia, i els índexs d'igualtat són bons indicadors d'una economia saludable i de la modernitat d'un país.

Arribats al punt on es fa necessària una intervenció correctora de les inèrcies del mercat, la política proveeix solucions que van des de la planificació central fins al liberalisme. I, contra una opinió molt generalitzada, el liberalisme, si més no el predicat per John Stuart Mill, determina que la intervenció dels poders públics és saludable i necessària en alguns àmbits de l'activitat d'una societat. La finalitat d'aquestes intervencions és que tots els ciutadans gaudeixin de la màxima igualtat d'oportunitats. I la manera d'ajudar els més desafavorits és proporcionar-los una bona educació i una correcta atenció sanitària. Són dos sectors on la despesa pública té externalitats molt positives: la creació d'un cos d'ensenyants i d'un cos de metges, no només afavoreix individualment aquells que obtenen la capacitat, sinó també tota la població. Vet ací, doncs, un argument procedent del liberalisme a favor de la musculatura financera dels estats. I si ens centrem en les desigualtats, la migradesa de l'espai edificable en països com Andorra o les Illes Balears produeix un encariment dels habitatges que es tradueix en fortes desigualtats entre qui en té i qui no en té. La lluita contra les desigualtats en aquest cas particular es pot concretar en actuacions dels poders públics facilitant l'accés a l'habitatge d'aquelles capes de la població que s'han vist excloses fins ara. Naturalment, l'actuació pública pot consistir en provisió directa d'habitatges socials (cosa que requereix l'establiment de pressupostos públics voluminosos, i la creació dels corresponents impostos o taxes), o la generació d'una legislació que, a través de la col·laboració publicoprivada, assoleixi els mateixos resultats. Conec estudis fets a la mateixa Andorra molt originals en aquest sentit. L'obligació, per exemple, dels empresaris de disposar (per compra o per construcció) d'apartaments capaços d'allotjar, per preus assequibles, els seus empleats. Òbviament, les possibles actuacions públiques per pal·liar les desigualtats són molt diverses, però m'he volgut centrar en aquesta de l'habitatge perquè és específica de llocs com Andorra on les característiques del territori fan que el problema sigui més greu i més important que en altres indrets que no tenen tanta limitació d'espai. I la meva intenció és, també, desfer el malentès que sovint identifica massa superficialment el liberalisme amb la migradesa de l'actuació pública.

Joan Mir i Obrador,

doctor en Economia, llicenciat en Economia, Sociologia i Política,
investigador honorífic del departament d'Economia Aplicada de la Universitat de les Illes Balears